

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY V NETOLICÍCH V LETECH 1880 - 1950

Vedoucí práce: prof. PaedDr. ThLic. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Michal Ksandr
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: Třetí

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....

Ksandr Michal

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. PaedDr. ThLic. Martinu Weisovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji pracovníkům Státního okresního archivu v Prachaticích za pomoc při získávání potřebných informací. Stejný dík patří i knihovnicím z městské knihovny Prachatice.

OBSAH

ÚVOD	5
1. Teoretická problematika volnočasových aktivit	7
2. Historie města Netolic od počátku do roku 1900	8
3. Volnočasové aktivity v letech 1900 – 1914 s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.	10
3.1 <i>Netolický divadelní spolek Tyl</i>	<i>10</i>
3.2 <i>Netolický Sokol.....</i>	<i>12</i>
4. Volnočasové aktivity v období velké války s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.	14
4.1 <i>Netolický divadelní spolek Tyl</i>	<i>15</i>
4.2 <i>Netolický Sokol.....</i>	<i>15</i>
5. Volnočasové aktivity v období republiky s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.	16
5.1 <i>Netolický divadelní spolek Tyl</i>	<i>17</i>
5.2 <i>Netolický Sokol.....</i>	<i>20</i>
6. Volnočasové aktivity v období nacistické okupace s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.	25
6.1 <i>Netolický divadelní spolek Tyl</i>	<i>29</i>
6.2 <i>Netolický Sokol.....</i>	<i>32</i>
7. Volnočasové aktivity v období 1946 – 1950 s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.	35
7.1 <i>Netolický divadelní spolek Tyl</i>	<i>36</i>
7.2 <i>Netolický Sokol.....</i>	<i>37</i>
ZÁVĚR	38
SEZNAM ZDROJŮ.....	40
PŘÍLOHY.....	41
ABSTRAKT	45
ABSTRACT	46

ÚVOD

Tato bakalářská práce si klade za cíl popsat volnočasové aktivity v Netolicích v letech 1880 – 1950 a jejich vzájemné působení. Hlavní pozornost věnuji dvěma větším spolkům, včetně jejich vzniku, vývoji a vlivu na společenský život v různých společensko-politických obdobích. Tuto lokalitu jsem si zvolil jednak z osobních důvodů, ale hlavně na doporučení. Jde o město, které není doposud tolik zmapováno z pohledu volnočasových aktivit.

Práce je rozdělena do sedmi základních kapitol. V první se věnuji teoretické problematice volnočasových aktivit a její definici. V druhé se zabývám historií města Netolic od počátku do roku 1900 z pohledu i k všeobecným dějinám. Ve třetí se věnuji volnočasovým aktivitám v letech 1900 – 1914 a jejich ovlivnění příslušným obdobím. Ve čtvrté popisují vývoj volnočasových aktivit v Netolicích v období velké války. V páté se zabývám obdobím republiky a jejího vlivu na vývoj spolkové činnosti. V šesté popisují situaci během nacistické okupace a jejího dopadu na spolkovou činnost. V poslední sedmé kapitole se zabývám lety 1945 – 1950 a vlivu proměny společnosti vlivem nástupu komunismu na volnočasové aktivity v Netolicích.

V této práci využívám dosud nepublikované prameny, které jsou deponovány ve Státním okresním archivu v Prachaticích. Své studium informací jsem rozdělil do několika fází, kde v první jsem se věnoval studiu všech dostupných pramenů, dále jejich vyřízení a uspořádání podle časové posloupnosti a nakonec srovnání pramenů s odbornou literaturou.

K dějinám města se bohužel příliš mnoho informací nedochovalo, povedlo se mi však získat knihu od Václava Starého, *Netolice od A do Ž*, která byla užitečným zdrojem informací. Avšak největší pomocí v bádání byl Státní okresní archiv v Prachaticích, kde mi byly poskytnuty dosud nevydané prameny. Mezi ně patří zejména kroniky spolků a města.

Svou bakalářskou práci jsem zpracovával metodami historické práce, tedy zejména metodami přímou a komparativní. V přílohové části se mi povedlo získat pár dobových fotografií spolkové činnosti v Netolicích a osvobození v roce 1945.

Vzhledem k rozsahu bakalářské práce jsem se musel věnovat pouze dvěma hlavním volnočasovým spolkům v Netolicích, i když jich během zkoumaného období vznikalo mnohem více.

Práce se tedy soustředí na dva hlavní spolky (ochotnický spolek Tyl a Sokol Netolice), jejich vznik, vzájemné působení a proměny v uvedeném časovém úseku.

V této bakalářské práci se naštěstí neodráží období, ve kterém vznikala. Vypracovával jsem ji během tzv. „koronavirové krize“, což ve svém důsledku znamenalo ztížený přístup k požadovaným informacím. Byl omezen přístup do knihoven a archivů, který později vyústil v úplné uzavření těchto institucí. Proto cítím vděk, že se mi vše podařilo včas zajistit díky pracovním archivů a měl jsem většinu podstatných informací k dispozici.

1. Teoretická problematika volnočasových aktivit

Úvodem mé bakalářské práce a samotnému popisování volnočasových aktivit v Netolicích a popisu spolkové činnosti, bych se rád zmínil a definoval co to je volný čas. S tímto pojmem se setkáváme v českém jazyce v druhé polovině 20. století.¹

Ale již od starověku můžeme sledovat kvalitativní kategorii, která označuje stav člověka, jež není vázán praktickými povinnostmi, takže si může užívat, odpočívat, vzdělávat se a věnovat se společenskému životu.

Z pohledu českého jazyka je vnímání volného času velice snadné. Ve chvíli, kdy mluvíme o volném čase, máme vždy na mysli určité časové úseky v lidském životě, které dokážeme označit slovy jako „volné“. Tak můžeme čas definovat jako pozitivní anebo negativní. V případě negativního se jedná o čas, který nám zbyde po odečtení pracovní doby, domácích úkolů, zkrátka po všech povinných činnostech. Naopak u pozitivního vnímání vycházíme z toho, že jde o čas, který je volný. Tedy vykonáváme činnosti, které děláme ze své vlastní vůle, a nikdo nás nenutí. Volný čas lze ještě rozdělit na volný čas v širším slova smyslu – tedy čas mimo pracovní dobu včetně jídla, hygieny, cesty do školy apod. V užším smyslu se do této doby nezahrnuje cesta do školy, čas strávený s jídlem, spánek atd. a nepatří do něj ani činnosti, které jsou pevně zakotveny v každodenním životě člověka. Další možnou definicí volného času je rozdělení času na jednotlivé úseky. Z tohoto pojetí vychází německý představitel pedagogiky volného času Wolfgang Nahrstedt, který dělí čas nejprve na čas spánku a bdělosti. A následně čas bdělosti na čas pracovních povinností a čas volnosti.²

¹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti – čas výchovy*, s. 23.

² Srov. Tamtéž, s. 25.

2. Historie města Netolic od počátku do roku 1900

Samotný název Netolice je odvozen od staroslovanského „toliti“, což znamená tolík co mírniti, krotiti. Netolice tedy znamená něco jako nezkrocení. Nejstarší písemné záznamy jsou již v Kosmově kronice (r. 981).³ Město Netolice leží v severovýchodní části bývalého okresu Prachatice asi 26 km od Českých Budějovic a je jedním z nejstarších měst v Čechách. Netolice byly významným knížecím, královským, vojenským a obchodním centrem značné části jižních Čech. Jejich význam byl také v jejich poloze, protože byly na křižovatce mnoha obchodních stezek a to zejména té Linecké. Netolice byly vždy spojovány s chovem koní, trhy s dobyt看em, rybníkářstvím a pečením chleba. V roce 1338 zde byl založen první pekařský cech.⁴

Prvními majiteli byli Slavníkovci. Po Slavníkovcích se stali majiteli Netolic knížata (resp. králové Čeští). V roce 1251 vydal Přemysl Otakar II. listinu, která byla jakousi ochranou knížecího hradu v Netolicích a tak se rozvíjela obchodní cesta, která byla od Chvalšín přes Lhenice do Netolic a odtud pokračovala dále do Vodňan.

Tím došlo k tomu, že se v podhradí začali trvale usazovat kupci, řemeslníci apod. a vznikly tak první trhové osady. Dalším zajímavým milníkem byl rok 1284, kdy král Václav II. potvrdil listinu svého otce Přemysla Otakara II., kde poddaní – tedy i z Netolic – měli náležet v soudních věcech pouze před královský soud. K rozvoji Netolic a zejména obchodních styků pomohl také roku 1327 Jan Lucemburský, který osvobodil písecké měšťany od placení cla z kupeckého zboží, dále Karel IV. osvobodil obyvatele Českých Budějovic také od placení cel v Netolicích. V roce 1463 se díky králi Jiřímu z Poděbrad dostalo Netolicím právo užívat výroční trh na den sv. Václava se čtyřmi následujícími dny. Tím se významně podpořil další rozvoj Netolic.

V polovině 16. století vypukl také spor mezi netolickými měšťany a obyvateli okolních vesnic o právo pasení dobytka v okolí Netolic. Spor vyřešil Vilém z Rožmberka, který povolil pasení dobytka v jasně označeném území. Po bitvě na Bílé hoře 1620 procházely zemí různé pluky císařských vojsk a obyvatelé je museli žít. Obchod byl přerušen, rostly ceny a byl nedostatek základních potravin. Dalším zlomem ve vývoji Netolic byl rok 1848, kdy byla zrušena robota. V Netolicích téhož roku vznikly také Národní gardy. Velmi významnou kulturní kapitolou byl rok 1852, kdy

³ Srov. ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. GARN, 2011, s. 5.

⁴ Srov. https://www.jihoceskyvenkov.cz/podkleti-1/clenske-obce-1/svazek-obci-netolicko/netolice-0_175.html.

v Netolicích vystupoval divadelní spolek Jana Kulasa, jehož členem byl i Josef Kajetán Tyl. V druhé polovině 19. století vznikla řada spolků v Netolicích, zejména v roce 1883, kdy byl založen spolek divadelních ochotníků Tyl.⁵ Volnočasové aktivity se v tomto městě velmi rozvíjely a pro ilustraci uvedu seznam spolků z roku 1902: Jednota Sokol (1892), Beseda (1871), Spolek divadelních ochotníků (1848), Spolek vojínů a úředníků (1887), Klub cyklistů (1901), Klub bruslařů (1901), Sbor dobrovolných hasičů (1883), Spolek katolických tovaryšů (1887), Katolický lidový spolek (1898), Řemeslnická jednota (1895), Ústřední Matice Školská (1899), Společenstvo hostinských (1891), Obchodní grémium (1887), Záložní úvěrný spolek (1873), Občanská záložna (1862), Okresní hospodář-lesnický spolek (1860), Národní Jednota Pošumavská (1884), Politický hospodářský spolek (1891).⁶

⁵ Srov. STARÝ, V. *Netolice*. MĚSTSKÉ MUZEUM NETOLICE, 1979, s. 6-12, 21-26.

⁶ Srov. ANTL, T. *Dějiny města Netolic*. GARN, 2011, s. 67.

3. Volnočasové aktivity v letech 1900 – 1914 s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.

Pokud bychom měli charakterizovat toto období z pohledu kultury, tak stojí za to vyzdvihnout tyto momenty. Koncem 19. století a začátkem 20. století se potřeba komunikace a vzájemného sdělování informací odehrávala na společenském setkání. K různým oslavám a setkávání se využívaly nejen kostely, ale také veřejné budovy, divadla, spolkové domy, hostince, hotely, restaurace a kavárny. Rozmach zažily spolkové kapely hrající na spolkových slavnostech, výletech nebo při příjezdu významných hostů.⁷

Pokračoval trend v rozvoji spolkové činnosti a to nejen ve městech, ale zejména na venkově. Spolek byl také jednou z možností jak ovlivnit věci veřejné. Činnost ve spolku byla nehonoraná a byla považována za čestnou.⁸ Po roce 1903 se náš ekonomický růst dostal na vysokou úroveň. V zemědělství jsme byli jako národ soběstační a konkurence schopní. Nezaměstnanost byla nízká a mzdy rostly. Do konce roku 1914 se podařilo téměř odstranit negramotnost a české školství bylo na vzestupu.⁹

V Netolicích počátkem 20. století došlo ke zlepšení železničního spojení mezi Dívčicemi. Tuto významnou událost, kdy byla otevřena nová trať, místní náležitě oslavili.

Ale bohužel se pomalu schylovalo k první světové válce. Klidnou hladinu místního života rozbouřila zpráva, že byl v Sarajevě zastřelen František Ferdinand d'Este. S touto zprávou přišla i tajná depeše, která zakazovala jakákoliv veřejná shromáždění. Hned na to následovalo vyhlášení mobilizace.¹⁰

3.1 Netolický divadelní spolek Tyl

Netolice mají velkou divadelní tradici. Již v roce 1807 jsou první zmínky o žádosti k sehrání divadelní hry. Místní lidé požádali tehdy magistrát a ten jim vyhověl a povolení udělil. Název původní hry se bohužel nedochoval. Zlomovým byl rok 1852,

⁷ Srov. LENDEROVÁ M., JIRÁNEK T., MACKOVÁ M., *Z dějin české každodennosti*, Praha 2010, s. 278.

⁸ Srov. Tamtéž, s. 320.

⁹ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 375 – 378.

¹⁰ Srov. STARÝ V., HŮNA V., TRAJEROVÁ J., *Netolice*, Prachatice 1979, s. 28 – 29.

kdy v Netolicích vystupoval sám Josef Kajetán Tyl. Tato zkušenost zanechala na místních velký dojem a rozhodli se tuto volnočasovou zábavu provozovat také. Proto se roku 1883 přihlásili k odkazu J. K. Tyla a založili oficiálně spolek divadelních ochotníků Tyl v Netolicích.¹¹

Společně se spolkem cítili lidé potřebu mít i knihovnu. Tak se povedlo v jednom roce obojí. Knihovna sloužila široké veřejnosti, obsahovala i dramatická díla, ze kterých spolek čerpal inspiraci.¹²

V kronice jsem narazil na větu, kterou bych se zde rád zmínil, je v ní totiž velká pravda: *„Život lidský je tedy od pradávna provozovaná divadelní hra, ve které každý člověk hraje svoji úlohu, neboť všichni lidé jsou více méně komedianti, jenomže každý hraje tu svou úlohu jinak.“*¹³

V divadle hráli hlavně z počátku studenti ve svých chvílích volna a za mírnou úplatu. Zajímavý byl smysl a poslání divadla. Razila se myšlenka, že lidé, kteří hrají komedie, odpojují se tak od svého zaměstnání a dostanou romantickou a veselou náladu, která není spojená s jejich povoláním. Tím dojde k jejich odpočinku ve volném čase a zároveň k šíření dobré nálady do společnosti. Tato aktivita měla velký vliv na trávení volného času obyvatel Netolic. Představení se nejprve účastnila pouze „lepší“ třída obyvatel. S rostoucí oblibou divadelních her se představení účastnilo čím dál více obecního lidu. S tím rostl i požadavek na větší prostor. Už nestačila šenkovní místnost v hostinci, už byla potřeba sál městského zastupitelstva. Smyslem divadla nebylo pouze naplňovat volný čas, ale také pořádat dobročinné akce. Zajímavé je, že se vždy dopředu kontrolovaly divadelní hry, které měly být uvedeny, aby nepůsobily nemravně na mládež.¹⁴

Rok 1904 byl pro ochotnický spolek smutný. Nesehrál bohužel ani jediné představení. Projevil se tak nedostatek mladých, kteří trávili svůj volný čas v jiných místních spolcích a jejich neochota docházet na zkoušky byla značná. Spolek Tyl tak udržoval pouze reprezentativní činnosti, kdy navštěvoval různé sjezdy a setkání ochotníků. Stále udržoval i knihovnu, ve které cítili jakousi povinnost.¹⁵

V roce 1905 se situace o moc nezměnila. Nouze o mladé lidi pokračovala. Členové spolku tedy dostali za úkol přesvědčit a získat mladé lidi pro divadlo. To se částečně

¹¹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 1.

¹² Srov. Tamtéž, s. 2.

¹³ Srov. Tamtéž, s. 3.

¹⁴ Srov. Tamtéž, s. 5.

¹⁵ Srov. Tamtéž, s. 72.

povedlo díky schválení náborového příspěvku. Spolek Tyl také navázal spolupráci s místním Sokolem. Došlo ke spolupráci, kdy Tyl symbolicky přispívá na jejich vystoupení a Sokol na oplátku propůjčuje své prostory. Pro své členy pořádají oba spolky společné výlety do okolí. To se mladým lidem líbí a účast je vysoká.¹⁶

Roku 1908 se odehrála velká změna ve spolku, která fakticky ovlivnila trávení volného času mladých. Mladí lidé ze spolku hromadně odcházeli a reálně hrozilo, že spolek zanikne. Tuto nepřízeň spolek přečkal a roku 1911 se situace změnila. Spolková činnost se začala rozvíjet a to hlavně i díky zavedení elektrického osvětlení. Spolek začal pořádat plesy, taneční zábavy a tím se zlepšila i finanční situace. Volnočasové aktivity se zaměřily i na děti. Spolek hrál odpolední představení pouze pro děti, kdy měly největší úspěch hry Julinčiny vdavky a Honza v zakletém zámku. Spolupráce se Sokolem se ukázala jako oboustranně výhodná. Děti a mládež měly šanci se nadchnout pro jeden či druhý spolek a rozvíjet tak po dramatické nebo pohybové stránce. Spolky pořádaly dětské dny, slavnosti při otevření chlapecké školy apod.¹⁷

V roce 1913 se hrálo pouze pro obec, šlo o povinná představení pro divadelní fond obce. Mladí lidé se opět odvraceli od divadelního spolku a ochotníků ubývalo. Byla snaha přimět malé děti k divadlu, ale to se bohužel nepodařilo. Ochotníci ze širokého okolí si stěžovali, že mají stejný problém. K odlivu obecnstva docházelo také kvůli příchodu operetních společností, které kazily zájem o činohru. Bohužel došlo i k nesvárům mezi spolkem Tyl a Sokolem, protože Sokol začal hrát své divadelní hry.¹⁸

3.2 Netolický Sokol

Tělovýchovná jednota Sokol Netolice byla založena v roce 1892 jako výsledek doby, kdy byla složitá situace v oblasti kultury ve veřejném životě. Volný čas trávili muži v kroužku Pokrokových mužů, které pořádaly hlavně pěvecké a hudební večírky, ale pouze pro uzavřenou společnost. Jednalo se o tzv. dýchánky. Pro širší veřejnost působil pouze ochotnický spolek Tyl. Pro trávení volného času v Sokolu nebyl vůbec zájem. Lidé byli raději ve spolcích, jako byl třeba spolek katolických tovaryšů nebo vojenští vysloužilci a úředníci.¹⁹ Po roce 1901 se začal sokolský život rozvíjet, mladí lidé měli zájem být členy sokola a jednota vystupovala při různých veřejných

¹⁶ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 80.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 81.

¹⁸ Srov. Tamtéž, s. 83.

¹⁹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 2.

vystoupení i společně s jednotou Vodňanskou.²⁰ Sokol se věnoval i divadelní činnosti. Toto směřování bylo pro členy motivující. Při různých příležitostech uváděli nové hry, které potom propojili s písní a tancem. Tím se Sokol otevřel i dalším lidem, kteří cítili potřebu se ve svém volném čase zapojit právě do Sokola. I to se projevilo v úspěšném navyšování členů Sokola na bezmála 200 členů.²¹

Roku 1904 jednota podnikla spoustu kulturních akcí jako např. okrskové cvičení v Českých Budějovicích, Sokolský slet, plesy, společné výlety, oslavu Jana Husa a 3 nová divadelní představení.²² Po roce 1906 jsou členy převážně mladí lidé, což se odráží zejména v aktivní činnosti, hodně se hraje divadlo a daří se vystupovat v širokém okolí. Jednota podniká přátelská setkání s ostatními členy jiných jednot a sdílí, jak oni pracují s mládeží. Inspirací jim je pořádání dětských vystoupení a oslav. Tam se daří dětem prezentovat, co mohou dělat ve svém volném čase. Jedno se snaží i vzdělávat a pořádá besedy a přednášky na historická témata.²³

Velkým vzorem a motivací pro mladé se stala návštěva samotného náčelníka Sokola bratra Jana Tyrše. Tato událost proběhla v Netolicích v roce 1908.²⁴ Téhož roku se Sokol potýká s nepohodlím, protože tělocvična není vytápěna a tak se nakonec podaří domluvit pronájem v kulturním domě. Tím se podaří zabránit odcházení členů Sokola, kteří nechtěli v zimním období cvičit. Rok 1911 je složitým rokem pro Sokol. Jednota čelí nepřátelské atmosféře okolí a dochází k odlivu členů. Stav se ustálil na počtu 87 členů. Do roku 1913 se spolková činnost sice rozvíjela, ale bylo to velmi kolísavé. Počty členů se měnily od 80 do 150 členů. Počty ovlivňovaly společenské nálady a také nabídky jiných spolků. Opět se tu setkáváme s přetahováním mladých lidí z jednoho spolku do druhého. Zlom nastává v polovině roku 1914, kdy jednoty dostala od hejtmanství z Prachatic telegrafický zákaz cvičení a všech ostatních spolkových činností také. 32 členů jednoty muselo ihned nastoupit na vojenskou povinnost. Zbytek členů musel také odjet a tak činnost jednoty téměř zanikla²⁵.

²⁰ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 10.

²¹ Srov. Tamtéž, s. 12.

²² Srov. Tamtéž, s. 13.

²³ Srov. Tamtéž, s. 17.

²⁴ Srov. Tamtéž, s. 21.

²⁵ Srov. Tamtéž, s. 23.

4. Volnočasové aktivity v období velké války s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.

V českých zemích nikdo neočekával, že hrozí válečný konflikt tak velkého charakteru, který se svým průběhem, ale zejména svými důsledky dotkne všech vrstev a skupin obyvatelstva rakousko-uherské říše. Spolková činnost je výrazně poznamenána a silně ovlivněna. Většina spolků svou činnost přerušuje, jiné zanikají úplně. 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko válku Srbsku. Z tohoto původně lokálního konfliktu se nakonec stala válka světová²⁶.

Zatímco se německé obyvatelstvo českých zemí nechalo unášet vlnou válečného nadšení, tak pro český národ bylo vypuknutí války doslova šokující. Válku vedenou proti slovanskému Srbsku a poté i Rusku česká společnost odmítala. To se projevovalo i dezercí. Roku 1915 bylo zavedeno přidělové hospodářství s potravinami, uhlím, textilem atd. Příčinou rozchodu českého národa s monarchií nebylo jen strádání způsobené válkou, ale zejména zrušení prvků parlamentní demokracie a omezení svobody občanů²⁷. T.G. Masaryk prosazoval pozitivní metody boje za národní zájmy v rámci habsburské říše. Když v roce 1916 zemřel císař František Josef I., tak se výrazně oslabil vojensko-byrokratický systém a došlo k uvolnění možností pro obnovu politického života²⁸.

V roce 1917 dochází k obratu ve válce, když se zapojí i Spojené státy. Rok 1918 je znamením konce války a rostoucí nadějí na nové uspořádání Evropy²⁹. Nový československý stát byl vyhlášen v Netolicích v úterý 29. Října 1918, kdy promluvil k místním starosta dr. Otakar Kudrna a Jan Honsa. Dne 30. října se v Netolicích nepracovalo. Oslavy se zúčastnili italští zajatci (v Kratochvíli), ruští a srbští (z Žitné a Petrova dvora), kteří byli internováni v okolních vsích a pracovali u rolníků a ve dvorech³⁰.

²⁶ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 391.

²⁷ Srov. Tamtéž, s. 392.

²⁸ Srov. Tamtéž, s. 398.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 399.

³⁰ Srov. STARÝ V., HŮNA V., TRAJEROVÁ J., *Netolice*, Prachatice 1979, s. 31.

4.1 Netolický divadelní spolek Tyl

Velká válka přinesla velké ochromení spolkové činnosti. To se týká i ochotnického spolku Tyl. Členové spolku museli nastoupit vojenskou službu a tak byla znemožněna další činnost. Povedlo se pouze ve spolupráci se Sokolem a rodáky Netolic sehrát veselohru od autora Železného „Tažní ptáci“. Pár členů spolku Tyl a Sokola se snažilo vždy o vánocích zahrát divadlo ve prospěch vojáků v poli a nemocnicích. Spolek se snažil pomáhat, jak mohl, posílal např. příspěvky do fondu pro vdovy a sirotky. Spolek se snažil hrát alespoň v malém obsazení, tzv. aktovkách.³¹ Ochotnický spolek hledal cesty jak z této krize ven a pokoušel se přejít na loutkové divadlo. K tomu bohužel nedošlo pro velký výdaj. První světová válka znamenala tedy značné omezení a až zastavení většiny volnočasových aktivit.

4.2 Netolický Sokol

Toto období bylo stejně jako u ochotnického spolku Tyl velice krušné. Sokol téměř nefungoval. Většina členů byla odvedena na vojnu a zbytek členů se ve spolupráci s Tylem snažil tradici udržet a pomáhali si navzájem. Úřady rakouské monarchie v něm však viděly nebezpečný podvratný živel, a proto došlo roku 1915 k rozpuštění sokolského ústředí. Ale i tak činnost sokolských jednot jako samostatných právních subjektů pokračovala. V roce 1915 tvořili sokolové legie, byl v nich zaveden sokolský řád a oslovení „Bratře“ a také i pozdrav „Nazdar“. Do konce války dosáhly československé legie počtu sto tisíc mužů.³²

³¹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 84.

³² Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 22.

5. Volnočasové aktivity v období republiky s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.

Vznik republiky znamenal nesporně největší přínos pro rozvoj i slovenské kultury. Demokratická republika zajistila rozvoj slovenského školství, kultury a spolkové činnosti. Slováci dokázali této situaci plně využít. Po první světové válce vzrostl prudce zájem o divadlo. Ve velkých městech vzbuzovaly zájem hlavně kabarety. Naopak v menších městech a na venkově nepravidelně vystupovaly cestující divadelní společnosti a znovu začala ožívat bohatá činnost ochotnických spolků.³³ V této době je patrná jakási vzájemná izolovanost české a německé komunity. Výstižně to zachycují slova Emanuela Rádlá: „Jak v Praze, tak ve venkovských městech žije společnost česká a německá zcela odděleně, německé divadlo je tu a tam navštěvováno Čechy a české Němci...obě národnosti tak žijí odloučeně jak život soukromý, tak veřejný.“

Z pohledu volného času je pro toto období zásadní jedna skutečnost. Placené dovolené, určené k delšímu tělesnému i duševnímu zotavení zaměstnanců byly v poválečné době zavedeny pro všechny bez rozdílu. Pojmy jako rekreace, osvěžení, zábava – znamenající tělesnou i duševní činnost, kterou dělá člověk ve volném čase ke svému odpočinku a regeneraci, oslovily celou společnost až po první světové válce. Ve spojení s pohybovými aktivitami patřil volný čas nejprve především dětem a studentům.³⁴

Začátek roku 1919 je v Netolicích ve znamení veselí a oslav. Bylo tolik plesů, věnečků, karnevalů a dalších zábav, že se zábava musela omezit a to maximálně do 22 hodin. Kronika popisuje toto období radosti ze svobody i tak, že mnozí hýří a utrací podporu v nezaměstnanosti, což se ostatním nelíbí. Objevuje se i místními kritizovaná zahálka. Ve městě je nouze o byty, uhlí a maso a také se objevuje lichva. V roce 1920 zde vystupuje divadelní společnost Sukové-Kramuelové, která má obrovský ohlas. Téhož roku kupuje místní Sokol loutkové divadlo od místního holiče Jana Hanela. Několik nedělí hráli místní Sokolové pro děti, mládež i dospělé řadu představení.³⁵ Ve stejném roce probíhá i Sokolské vystoupení na novém cvičišti. Kronika popisuje nejen tuto událost, ale popisuje, jak byl poprvé během vystoupení prodáván párek- uzenka. Zvláštní podívaná byla na děti, které parky nikdy neviděly, a

³³ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 425.

³⁴ Srov. LENDEROVÁ M., JIRÁNEK T., MACKOVÁ M., *Z dějin české každodennosti*, Praha 2010, s. 274.

³⁵ Srov. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice II 1918 - 1938, s. 31.

tudíž nevěděly, jak se jedí.³⁶

Rok 1922 je pro ochotnický spolek klíčový. Zastupitelstvo se rozhodlo přestavět městské divadlo společným nákladem obce, tělocvičné Jednoty Sokol a ochotnického spolku Tyl s tím, že jim divadlo propůjčí pod nájemní smlouvou vždy na jeden rok.³⁷

Rok 1930 je obdobím rozvoje spolkové činnosti, Sokol pořádá opět výlety a veřejná vystoupení včetně velkých oslav. Divadelní spolek má také velký zájem ze strany diváků. Pořádají se i automobilové a motocyklové závody do Českých Budějovic a zpět.³⁸ V roce 1933 započala výstavba sokolovny pro místní Jednotu Sokol Netolice. K jejímu slavnostnímu otevření došlo za účasti všech místních spolků v roce 1934³⁹

Rok 1937 je v místní kronice věnován z velké části úmrtí prvního prezidenta osvoboditele T. G. Masaryka. Z Netolic vyjíždí do Prahy na poslední rozloučení zástupci Sokola Netolice, dobrovolní hasiči a zástupci města.⁴⁰ V roce 1938 pořádá Jednota Sokol společně s ochotnickým spolkem Tyl oslavu 20 let republiky. Oslavy jsou formou společných vystoupení, plesů, divadelních představení a taneční zábavy.

5.1 Netolický divadelní spolek Tyl

Počátek tohoto období je ve znamení bez divadelní činnosti. Důvodem je přestavba vnitřních dispozic divadla. Spolek Tyl pouze propůjčoval divadlo, aby získal finance na přestavbu. Hlavním partnerem se stala divadelní společnost Suková – Kramelová, která přinesla do pokladny 550 korun. Po dokončení rekonstrukce v roce 1925 vzniklo jeviště o ploše 8 x 12 m. To se zalíbilo i dramaturgu Jihočeského divadla natolik, že zde zahráli hned 4 divadelní hry během sezóny.⁴¹

Tím se opět vrátil život a energie do ochotnického divadla Tyl a tato volnočasová aktivita získala opět na zájmu. Velký zájem byl zvláště u představení Jihočeského divadla u těchto her: Nikodémova „Malá Scampolo“, Jelínkova „Neběhej mi tady“, Langerova hra „Velbloud uchem jehly“ a Petrovičova „Uzel“.⁴²

Spolková činnost se rozvíjela opět ve spolupráci se Sokolem Netolice, kdy Sokol

³⁶ Srov. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice II 1918 - 1938, s. 37.

³⁷ Srov. Tamtéž, s. 59.

³⁸ Srov. Tamtéž, s. 110.

³⁹ Srov. Tamtéž, s. 179.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 274.

⁴¹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 90.

⁴² Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 91.

využíval hlediště pro svůj nově zřízený biograf. Protože se promítalo vždy v pevně stanovená data, tak se jen těžko hrálo divadlo. Sokol promítal hlavně o víkendu, tím komplikoval situaci divadelnímu spolku. Velký význam a motivaci pro trávení volného času ve spolku mají vždy nějaké významné události. Tak tomu bylo i v roce 1925, kdy se chystaly velké oslavy k slavnostnímu založení nové obce s názvem „Založení osady Holešov“. Ochotníci sehráli Stroupežnického hru „Naši furianti“.⁴³

Propojení těchto dvou volnočasových aktivit, tedy Sokola a ochotnického spolku Tyl, se ukázalo jako oboustranně výhodné a prospěšné. Lidé si z obou spolků vzájemně pomáhali a i zaskakovali. V kronikách je popisována spolupráce na přístavbě divadla, které se účastnili členové Sokola a naopak u rekonstrukce budovy Sokola se zapojili zase členové spolku Tyl.

Naopak rok 1928 byl ve znamení větší spolkové činnosti. Soubor má daleko větší chuť hrát, to se odráží i na hodnotnějších divadelních hrách. Hrají se hry se zaměřením na národnostní stránku, lidově-výchovné a hlavně všeobecně kulturní. Nadšení spolku se projevuje nejen větší chutí hrát, ale zejména i zájmem o rozvoj divadelního spolku. A to zejména se zaměřením na zařizování a zlepšování jevištního zařízení. Divadelní hry jsou z velké části i k pobavení. Spolek Tyl si všiml, že komedie obecně zvyšují návštěvnost a tím i jejich příjem. Důkazem je i hra od Arnolda a Bacha:⁴⁴ „Španělská muška“. Jedná se o frašku, která pobavila a vynesla spolku na vstupném čistých 594 korun. V letní přestávce spolek Tyl uskutečnil výzvu k místním obyvatelům, aby darovali nepotřebné věci ve prospěch divadelního spolku. Tak se povedlo získat spoustu zajímavých věcí, které posloužily jako rekvizity. Jen pro srovnání – při plném divadle byl zisk 594 korun a cena nových násypných kamen byla 573 korun.⁴⁵

V roce 1934 se ochotnickému spolku Tyl nadále daří svou činnost rozvíjet. Divadlo se těší zájmu a tak je odehráno spousta nových her a mnoho repríz stávajících her. V kronice je zachycena i jedna úsměvná situace. Při divadelní hře Karla Fořta „Slečinka z bílého zámečku“ se představitelka hlavní role Olinky nachladila. Nakonec ochraptěla tak, že mohla pouze lehce šeptat. Žádný lékařský zákrok jí nepomohl. A tak se v poslední chvíli učinilo náhradní řešení. Původní herečka hrála normálně dál

⁴³ Srov. Tamtéž, s. 92.

⁴⁴ Franz Arnold (1878–1960) německý herec a dramatik. Ernst Bach (1876-1929) německý herec a dramatik. Proslavil se spoluprací s Franzem Arnoldem, s nímž je spoluautorem hitu *Španělská muška*. Jedná se o méně známou, ale výtečnou komedii o měšťanské morálce ve vyšší společnosti na počátku 20. století. Je plná záměn, omylů; groteskní, fraškovitá a situační.

⁴⁵ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 95.

v představení, ale v kulisách za scénou hrála tutéž roli herečka Lidka Simandlová a zpěvnou část zpívala Božena Ulčová. Jejich souhra byla tak dokonalá, že obecnost nic nepoznalo a odměnilo je nakonec dlouhým potleskem.⁴⁶

Tento rok je pro spolek skutečně úspěšným. Členská základna se ustálila, zájem diváků byl velký. Tím se samozřejmě daří vybírat více peněz, které jsou následně z velké části opět věnována na rozvoj divadla a obnově budovy samotné.

Rok 1937 je pro ochotnický spolek Tyl nadále spojen s rozvojem repertoáru. Lidé chtějí něco víc než jen divadlo v klasickém pojetí. Spolek tedy přichází i s operetou a hned ze začátku s ní slaví velký úspěch u obecnosti. Zejména s Benešovou operetou „Ztracená varta“.⁴⁷ Spolek tedy využívá situace a pořádá taková představení i pro vedení okolních měst a obcí. Tím se mu dostává více pozornosti, rozvoje a peněz. Čím víc peněz měl spolek k dispozici, tím se do spolku mohlo zapojit více členů a tím se mohly studovat náročnější hry co do počtu herců tak i velikosti výpravy.

4.2.1938 se sehrála Wernerova hra „Medvědí tanec“, na paměť padesátiletého trvání Národního divadla v Praze. Ochotníci také hráli pro místní živnostenskou školu, což mělo u mladých lidí velký úspěch. Pro spolek Tyl to byla dobrá zkušenost a nový směr v jejich rozvoji spolkové činnosti, který doposud neznali. Ochotnický spolek Tyl byl v těsné spolupráci i s místními hasiči. Proto se povedlo i realizovat akci, při které ochotníci odehráli Wernerovu hru „Lidé na kře“, která byla hrána celá ve prospěch hasičů na nákup nových plynových masek.⁴⁸

I v této spolupráci je vidět úzká provázanost mezi jednotlivými spolky a to nejen na úrovni jednoho města, ale i s přesahem do okolí. Samozřejmě se objevily i nešvary a naschvály v této době. Jeden příklad je popsán detailně v kronice. Šlo o spor mezi ochotnickým spolkem Tyl a jednotou Sokol. Na radnici totiž došla stížnost, že během mikulášského průvodu městem měl spolek Tyl hodně čertů a tudíž vybral mnohem více peněz než ostatní. Rada tedy rozhodla, že pro spolek Tyl budou povoleni pouze čtyři čerti s tím, že budou označeni čísly 1 – 4. Další čerti budou označeni čísly 5 – 8 pro jednotu Sokol.⁴⁹

Na tomto skutečném příkladu je vidět, že se spolkový život v Netolicích potýkal nejen se soupeřením o členy jednotlivých spolků, ale i o přízeň rady města za cenu

⁴⁶ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 100.

⁴⁷ Srov. Tamtéž, s. 102.

⁴⁸ Srov. Tamtéž, s. 103.

⁴⁹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 105.

udávání a dělání si naschválů.

Dále se v roce 1938 sehrála Neffova hra „ První nálet “. Tato hra byla velmi přílehlavá době. Ukazuje se v ní zabránění Rakouské republiky říšským kancléřem Adolfem Hitlerem a následné obsazení německým vojskem. Je zde věrně předvedena situace, která by nastala při náhlém přepadení nepřátelskými letadly.⁵⁰ Hra měla úspěch a ochotníkům pomohla udržet vysokou úroveň odehraných her. Celé léto se spolku velmi dařilo, hrály se hry Vlasty Buriana, jako např. „Čtyři párky s hořčicí“ a další. Početní stav členů byl uspokojivý a zájem z řad diváků obrovský.

Na podzim téhož roku se situace bohužel velmi změnila. Doslova pohroma přišla 23. září 1938 všeobecnou mobilizací. Ochotnický spolek Tyl byl zasažen povoláním všeho mužstva do 40 let věku na obsazení hranic našeho státu proti Německu. Z členů ochotnického spolku Tyl bylo povoláno téměř polovina. Tím byla veškerá činnost ochromena. V ten samý moment se ještě rozšířila slintavka a kulhavka, takže byl vydán zákaz všech shromáždění a tedy i hraní divadla. Z prostor divadla se stalo skladiště vojenského materiálu, včetně hlediště.⁵¹ Takto je popsán v kronice konec roku 1938, který měl být původně rokem oslav dvacátého výročí trvání Československé republiky.

5.2 Netolický Sokol

Počátek roku 1919 byl ve znamení částečné obnovy činnosti. Členové Sokola byli také členy tzv. branných čet. Jednota obdržela 40 pušek z Českých Budějovic, provedla výcvik a přes půlrok prováděla v Netolicích strážní službu. Ten samý rok následkem vpádu maďarských tlup a zbytků německé armády, vyhlásilo vedení Sokola tzv. Sokolskou mobilizaci – všem mužům ve věku 20 – 50 let se nařídil sokolský odvod.⁵²

Během roku pořádal Sokol spoustu volnočasových aktivit pro širokou veřejnost: ples, věneček ženského odboru, 4 přednášky, slavnost sázení lip Svobody na námětí, dudácký večer a besídky pro děti. Hráli také divadlo, sehráli úspěšné hry „ Románek na horách“ a „ Vilma“. A nakonec samozřejmě veřejná cvičení mužů, žen a žactva.⁵³

V roce 1920 se opět daří spolkové činnosti. Jednota pořádá nejen plesy, ale také

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 109.

⁵¹ Srov. Tamtéž, s. 110.

⁵² Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 55.

⁵³ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 56.

přednášku Otakara Frčky na téma Československých legií. Dále divadelní představení dětí „Pro tatíčka Masaryka“, tělocvičnou akademii a Husovu oslavu. Zúčastnili se také okrskového sletu v Prachaticích. Za zmínku také stojí snaha spolku získat svůj prapor. Oslovili totiž akademického malíře bratra Klementa z Prahy, aby jim udělal návrh praporu. To se povedlo a sestry jej ušily.

Jednota se také snaží o rozvoj spolkové činnosti a volnočasových aktivit i mimo území svého města. Příkladem může být nedaleká obec Nebahovy, kde pořádají společná cvičení žen a mládeže. Cvičí se na lesním palouku s krásným výhledem do okolí. Protože se však v obci nenachází žádný schopný člověk, jednota bohužel v Nebahovech zaniká.⁵⁴

Sokol se také účastní zájezdů, např. na Slovensko. Tam se navazuje spolupráce a vyměňují názory, postřehy a zkušenosti. Spalo se ve škole, dopoledne zkouška a odpoledne společná vystoupení.⁵⁵

Roku 1923 se Sokolem šíří politický problém. Komise byla nucena řešit zatahování politiky a tím vznikající konflikty uvnitř Sokola. Výsledkem bylo nařízení, že činnost sokolská je a vždy bude apolitická. To znamená, že bratři a sestry se musí ve svém sokolském životě vyhnout politickému stranictví a všechny politické spory řešit vždy v duchu sokolském.⁵⁶

Dalším významným směrem v rozvoji tohoto volnočasového spolku Sokol Netolice je oblast biografu. Spolek se snažil zajistit vše potřebné k promítání, a protože měl podporu svých členů a širokého okolí, povedlo se vše nakonec realizovat. Sokol hrál v neděli a o svátcích. V roce 1925 odehrál 59 představení. Z toho bylo 55 večerních, 1 dopolední, 1 odpolední a 2 dětská. Hráli pro Okresní osvětový sbor Netolický, pro sbor dobrovolných hasičů Netolice a pro Památník odboje a Jednotu československých legionářů. Celkem bylo v sehraných představeních 53 dramát, 50 veseloher, 25 přírodních a poučných snímků. Celkem tedy 128 žánrů. Z těchto bylo 63 mládeži nepřístupných a 11 kulturně výchovných. Celková délka promítnutých filmů byla v roce 1925 úctyhodných 162 000 metrů. Snahou bylo promítat novinky i jiné cenné filmy, pokud byly ovšem cenově dostupné. Největší návštěvnický úspěch a tedy i největší přínos do pokladny měl film „Vdavky Naninky Kulichovy“. Hráli se různé produkce, ale z české hlavně tyto: Napříč Asií, Čarovné oči, Záhadný případ Galginův, Drvoštěp,

⁵⁴ Srov. Tamtéž, s. 60.

⁵⁵ Srov. Tamtéž, s. 61.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, s. 91.

Irčin románek ve dvou epochách a Jarka a Věra. Dále Manifestační sjezd legionářů v Praze roku 1924, Pařížské sokolské družstvo olympijské 1924 a rychlostní letecké závody o Cenu pana prezidenta republiky ve Kbelích v roce 1924.

Smyslem pořádání této biografické činnosti byla jednoznačně kromě zvýšení zájmu mladých lidí také finanční motivace.⁵⁷ V kronice se můžeme dočíst, jak jednota vyzívá své členy, aby dělali reklamu biografu a šířili tuto informaci dál do svého okolí. Jedině tak se totiž mohou dočkat své vysněné sokolovny.

Rok 1930 byl pro Sokol Netolice z pohledu spolkové činnosti rokem živým a rušným. Byly oslavy prezidentových osmdesátin, úmrtí mistra Jiráska, úspěšný zájezd do Bělehradu a nakonec bohužel odchod všemi milovaného vůdce bratra Jindry Vaníčka.⁵⁸ V ustavující schůzi byl zvolen jednatele Sokola Netolice bratr J. Kvítek. Téhož roku je velkým téma vlastní sokolovna. Sokol má dostatek nadšených členů, chuť do aktivit, ale je limitován prostorem. Sokol se kromě biografické činnosti věnuje dalším doplňkovým aktivitám. Pořádá zábavy, maškarní, plesy a nově také kurzy moderních tanců. Stejně tak pomáhá svým nezaměstnaným bratrům formou sbírek.⁵⁹

V roce 1931 byl převeden do Českého Dubu dlouholetý bratr Josef Křišťan, který jako předseda bio odboru, doslova z ničeho vytvořil a zdemokratizoval vedení netolického biografu. Jeho role v rozvoji této volnočasové aktivity je nezpochybnitelná. Zasloužil se o nový směr a umožnil mladým lidem trávit jejich volný čas trochu jiným způsobem, než byli doposud zvyklí. Tento rok zaznamenal nejvíce repríz film „Na západní frontě klid“.⁶⁰

V roce 1932 se započala konečně stavba dlouho očekávané sokolovny, která se plánovala už od roku 1927. Aby se ušetřilo co nejvíce peněz, vyzval Sokol Netolice své bratry a sestry, aby se aktivně zapojili, a odměnou jim bude zápis do pamětní knihy.⁶¹ I tato informace byla podle historických pramenů motivací pro mladé lidi, oni se rozhodli ve svém volném čase zapojit a přispět svým dílem. V tomto roce

⁵⁷ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 94.

⁵⁸ Jindřich Vaníček (1. ledna 1862 — 2. června 1934) byl český právník a sokolský funkcionář, v letech 1892–1930 náčelník České obce sokolské. Připravil a vedl šest sokolských sletů. Věnoval se šermu, boxu, veslování a dalším sportům. Po vzniku ČSR pracoval jako přednosta výchovného odboru Ministerstva národní obrany a s Josefem Scheinerem v červnu 1919 organizoval ozbrojenou podporu Slovenska proti Maďarům. Měl velkou autoritu, byl oceňovaný pro obětavou, nadšenou a poctivou práci ve prospěch Sokola i celého národa. Na jeho počest byla r. 1934 pojmenována Sokolská župa Dr. Jindry Vaníčka v Brně.

⁵⁹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 96.

⁶⁰ Srov. Tamtéž, s. 97.

⁶¹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 99.

se objevuje mírný nedostatek mladých cvičenců. Starší bratři si stěžují, že už nestačí modernímu tempu mladých a už nejsou tak pružní. S touto situací se ale postupně setkávají ve všech jednotách. Týká se to hlavně cvičenek-dorostenek. Ty vydrží většinou maximálně do sletu nebo akademie a pak přestávají chodit. U děvčat není tak silná motivace jako u chlapců, vyplývá z kronik. Téhož roku se chystají Všesokolský jubilejní slet Tyršův do Prahy. Vypravilo se tam nakonec 8 dorostenců, 11 dorostenek a náčelník.

V roce 1934 zájem lidí o biograf klesá. Je to způsobeno častými poruchami a odvolanými termíny promítání z toho důvodu, že dráhy nedovezly objednané filmy. Spolek se snaží zvýšit návštěvnost i promítáním pro děti a mládež s tím, že některá představení jsou zdarma.

V roce 1936 byly velké problémy s docházkou cvičenců na pravidelné zkoušky. To se týká zejména žactva a dorostu. Mladí dávají přednost raději zábavě před dobrovolnou povinností a s tím spojeného přinášení určitých obětí. On je problém už i udržet kázeň a je voláno po výchově nových mladých cvičitelů. Zatím je bohužel vidět, že absolventi škol České obce sokolské o tělocvičnu ani nezavadí.⁶² Nově zavedená branná výchova zůstala také nepochopena. Byla určena pro mladé muže, kteří půjdou na vojnu, ale i pro ty, kteří nejsou vojáky a na vojnu nepůjdou. Brannou výchovou se měli naučit něco i k válečným úkolům, schopnostem zacházet se zbraní. To se však setkalo s absolutním nezájmem ze strany mladých mužů.⁶³

Rok 1937 je na sokolskou činnost opět chudý. Je tu snaha Sokola působit na mládež a zvýšit tak počet cvičenců. V létě se nakonec povede zvýšit stav členů a zúčastní se i okresního sletu v Týně nad Vltavou. Kde reprezentuje Sokol Netolice 112 účastníků. S dostatečným počtem členů se ještě účastní i pohřbu prezidenta osvoboditele T.G. Masaryka.⁶⁴

V roce 1938 byl Sokol postižen ztrátou velkých pohraničních jednot, okrsků a žup. Do května probíhala sokolská činnost, včetně sletů a spolkové činnosti obecně, relativně běžným způsobem. Ke konci května však přišla částečná pohotovost armády a úplná pohotovost pohraničních stráží. Tímto byly úplně zaraženy přípravy na slet. Byla přerušena spolupráce s Československou obcí sokolskou. Po dobu mobilizace museli

⁶² Srov. Tamtéž, s. 101.

⁶³ Srov. Tamtéž, s. 102.

⁶⁴ Srov. Tamtéž, s. 103.

bratři vykonávat strážní službu, sokolovna se proměnila v nemocnici.⁶⁵

Rok 1939 – sokolská činnost v Netolicích pokračuje i přes zákaz všech veřejných tělovýchovných podniků. V létě se konaly závody dětí a dorostu pod záminkou dobrovolné, neorganizované aktivity. Na podzim téhož roku byla bohužel veškerá veřejná činnost úplně ukončena i v Netolicích. Ke konci roku se vzdali všech funkcí náčelník a místonáčelnice a Sokol se tak fakticky ocitl na chvíli úplně bez vedení. Nakonec se povedlo situaci zachránit a do vedení byla zvolena sestra Podlahová. Tím se povedlo Sokol Netolice zachránit a tento spolek se nerozpadl.

Konec roku 1939 je ve znamení burcování lidí a to nejen členů Sokola k tomu, aby se lidé nebáli a dál docházeli do Sokola a cvičením si udržovali zdravou mysl v této tolik těžké době.⁶⁶ Spolková činnost se vlivem okolností, které přináší rok 1939 a s ním spojená okupace, pomalu utlumuje veškeré volnočasové aktivity a to nejen v Netolicích.

⁶⁵ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 103.

⁶⁶ Srov. Tamtéž, s. 104.

6. Volnočasové aktivity v období nacistické okupace s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.

Na základě přijetí závěrů a podmínek mnichovské dohody československou vládou začaly první německé jednotky obsazovat odstoupené území již v říjnu 1938. V období protektorátu byl prezidentem Emil Hácha. Pro ilustraci tehdejší těžké atmosféry budu citovat jedno svědectví chlapce z okolí, který byl nucen spolu se svou rodinou opustit jejich domov v pohraničí: „*Jak se situace přiostržovala, vzrůstala i nesnášenlivost a nevraživost některých německých sousedů, další se báli s námi kamarádit. Také docházelo k nadávkám „český pes“ a podobně, házeli po nás kameny, začínali to zejména mladí zfanatizovaní henleinovci a k nim se připojovali i ti starší. Tlampače chrlily nacistické písně i výhružná hesla. Jel jsem s dědou a babičkou žebříňákem pro nějaké další věci. Spolu s námi se již táhl štrůdl lidí s vozičky nebo také jen s kufry a ruksakem na zádech, všichni byli zasmušilí a mlčeli. Nikdo z nás netušil, že odjíždíme na dlouhých šest let...*“⁶⁷

Když obsazovaly německé jednotky odstoupené oblasti, tak nejprve pronikly do jihočeské oblasti a do 10. října zabraly zbývající pásma v Čechách a na severní a jižní Moravě. Na zhruba 78% okupovaného území se nově utvořila říšská župa Sudety s tím, že zbytek území byl připojen přímo k Německé říši. Jedno z prvních rozhodnutí, které vydal Konrad Henlein (jmenován Hitlerem jako říšský komisař pro sudetoněmecké území), bylo rozpuštění všech politických stran a zákaz vydávání všech novin a časopisů. Dále byl vydán zákaz shromažďování. Zvláštní pozornost věnovala nacistická správa také české menšině, která zůstala na sudetském území. Obecně ji pokládala za zcela nespolehlivou a vůči říši nepřátelsky naladěnou. Z obavy před represemi uprchlo zhruba 120 tisíc Čechů do vnitrozemí. Cílem bylo zajistit organizovanou germanizační politiku vyhlazení českého národa a začlenit české země do Německé říše.⁶⁸

To vše podnítilo sebezáchovnou potřebu soudržnosti českého národa, která se začala projevovat různými formami a stala se jednotícím prvkem. Každá větší akce (pohřeb ostatků Karla Hynka Máchy na Slavíně, oslava památky mistra J. Husa, pieta u hrobu Bedřicha Smetany) zároveň dostávala ráz vzdoru a oporu. Současně s těmito

⁶⁷ Srov. MANDELOVÁ H., KUNSTOVÁ E., PAŘÍZKOVÁ I. *Dějiny 20. století*, Liberec 2005, s. 74.

⁶⁸ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 449.

akcemi se budoval organizovaný odboj. Z podnětu skupiny blízkých spolupracovníků Edvarda Beneše se ještě před jeho odletem z republiky v roce 1938 utvořilo Politické ústředí. Mezi další nejvýznamnější odbojové centrum byl Petiční výbor „Věrní zůstaneme“. Jeho organizátoři Wolfgang Jankovec, Václav Běhounek, Josef Friedl, Josef Fischer, Karel Bondy, Vojtěch Čížek a Karel J. Beneš nejen budovali ilegální síť po celém protektorátě, ale také sestavovali svůj politický program obnovy republiky. Několik vln zatýkání bohužel zasáhlo i jejich činnost. Českoslovenští vojáci a letci se podíleli na obraně Francie počátkem léta 1940 a po její kapitulaci se přesunuli k obraně Velké Británie. Tam vznikly postupně tři československé perute (310. stíhací, 311. bombardovací a 312. stíhací).⁶⁹

V létě 1940 uznala Anglie československou prozatímní vládu v exilu, kterou tvořil prezident Edvard Beneš, exilová vláda vedená J. Šrámkem a Státní rada jako poradní orgán prezidenta a vlády. Na jaře 1941 proběhla řada stávek a početné sabotáže v dopravě a průmyslu. V tomto období se také sílí myšlenka jednotné Národní fronty, která byla snadno zneužitelná komunisty. Později se ukázalo, že se stala základem strategie a hlavně taktiky komunistů v úsilí získat hlavní mocenské pozice v nové republice a také začala prolínat veškerou jejich další činností.

27. května 1942 byla provedena operace Anthropoid, kdy byl v Praze spáchán atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha, který na jeho následky zemřel. Tato akce se plánovala několik měsíců a podílely se na ní mimo i jiné odbojové organizace, mezi kterými byl i Sokol. Okupanti vyhlásili znovu stanné právo a rozpoutali dosud nevídanou vlnu teroru proti českému národu a jeho odboji.

Česká kultura v tomto válečném období byla značně omezována. Počínaje cenzurou tisku, rozhlasu, ediční činnosti, filmové produkce, vyřazováním děl českých i zahraničních autorů z knihoven a konče přímými zákazy vydávání literatury, promítání filmů a provozování divadel. V letech okupace patřil k nejvyhledávanějším a nejpůsobivějším oblastem kulturní tvorby film. Ve filmech často zaznívaly narážky a skryté významy, které byly srozumitelné pouze českým divákům. To se týkalo i divadelní tvorby, kde bylo snahou posilovat víru národa v jeho budoucnost.

V druhé polovině roku 1943 se zvyšovala naděje na porážku Německa. Zejména po zdrcující porážce německých vojsk u Stalingradu. Začaly vznikat protihitlerovské koalice. To se projevilo zejména při cestě E. Beneše do Moskvy v roce 1943. Tam došlo

⁶⁹ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 454.

k podpisu smlouvy o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci. Nesprávně však očekával, že se Sovětský svaz nebude vměšovat do záležitostí obnovené republiky.⁷⁰ Koncem roku 1944 seskočili jako parašutisté českoslovenští zpravodajci, kteří se měli účastnit příprav a bojů během povstání. V mnohem větším počtu však na našem území přistávali partyzánské organizátory, které vysílalo vedení sovětských vojsk. Měli sice provádět průzkum, ale současně připravovat nastolení poválečného režimu ovládaného komunisty. V dubnu 1945 vstoupila válka na území protektorátu do poslední fáze. Linie fronty šla mezi Brnem –Vyškovem – Žilinou a Ostravou. Na západě již 18. dubna překročily hranice první americké jednotky.

5. května 1945 vypuklo povstání v Praze. Český rozhlas vyzval k povstání nejen v Praze, ale i v celém dosud okupovaném území. Velitel spojenců generál Dwight D. Eisenhower navrhl již 4. května sovětskému vedení, že americké jednotky postoupí až k Vltavě a Labi. Jeho návrh byl odmítnut, protože se sovětská vojska chystala na pražskou operaci, která měla proběhnout 6. května. Američané se tedy zastavili na linii České Budějovice – Plzeň – Karlovy Vary. Vše bylo politicky rozhodnuto. V ranních hodinách 9. května, tedy den po kapitulaci Německa, se do Prahy dostaly první tanky Rudé armády. Skončila válka a bylo dosaženo základního cíle československého odboje – znovuzrození Československé republiky.⁷¹

Konkrétně v Netolicích vyhlásila radnice dne 15. 3. 1939, že bude náš stát obsazován říšsko-německým vojskem. Lidé na náměstí brečeli a následně byli rozehnáni do svých domovů. Starosta musel slíbit, že bude dodržován pořádek ve městě a že zamezí jakékoli provokaci proti Německu. Již 19. března byl vyvěšen na radnici v Netolicích prapor s hákovým křížem. V této době se také objevila u části obyvatel změna chování. Někteří se totiž začali hlásit k Němcům s vidinou lepšího zacházení a nadějí na jiný život.⁷²

V březnu 1940 bylo usneseno zřídit v Netolicích veřejnou mateřskou školu místo původní opatrovny. V červnu 1940 byl pohřben Dr. Otakar Kudrna.⁷³ To byl advokát a hlavně dlouholetý starosta města Netolice, který se významným způsobem zasadil o jeho rozvoj. Dožil se 87 let a ihned se uvažovalo o zřízení jeho muzea. Muzeum

⁷⁰ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 457.

⁷¹ Srov. Tamtéž, s. 468 – 472.

⁷² Srov. SOkA Prachátice, Pamětní kniha obce Netolice III 1938 - 1964, s. 31.

⁷³ Otakar Kudrna působil jako advokát v rodných Netolicích. V období let 1888–1918 byl starostou Netolic. Koncem 80. let 19. století se zapojil i do zemské politiky. Ve volbách v roce 1889 byl zvolen v kurii venkovských obcí (volební obvod Prachátice, Netolice, Volary) do Českého zemského sněmu. Politicky byl nezávislým českým kandidátem.

nakonec opravdu vzniklo a v Netolicích je dodnes. V tom samém roce sehrál místní ochotnický spolek pouze 4 představení.

V roce 1941 na jaře se do Netolic vrátil z koncentračního tábora v Buchenwaldu starosta Sokola , bratr František Malčák. Pěvecko-hudební spolek Gregora pořádá koncert na oslavu skladatele A. Dvořáka. V listopadu 1941 sehrálo Jihočeské divadlo v Netolicích hru od F. Tetoura „Život není sen“.⁷⁴

V lednu 1942 se koná v Netolicích sbírka šatstva, gramofonových desek a harmonik pro německé vojáky. V březnu se musí odvést všechny zvony z Netolic. Divadlo se těší velkému zájmu, protože veškerá zábava je zakázána a vše je přísně cenzurováno krom divadla. Po atentátu na Heydricha se v Netolicích provádí soupis všech osob a to zejména nepřihlášených a nově přistěhovaných. Probíhá rozsáhlé zatýkání a gestapo si odvádí i Josefa Rosenfelda, místostarostu místního Sokola. Po zrušení stanného práva hraje ochotnický spolek Tyl pouze jedno představení.⁷⁵

5.5.1945 prošla zpráva Netolicemi, že Německo kapitulovalo. Ihned byly vyvěšovány naše vlajky a strhávány německé nápisy apod. Lidé se scházeli na náměstí a chtěli hned všechny Němce a kolaboranty zlikvidovat. Starosta vyzval ke klidu a rozvaze. Zástupci Sokola Netolice vytvořili společně s obyvateli špalír a vítali ruské a americké osvoboditele. V srpnu 1945 uspořádal tělovýchovný výbor Netolice tělocvičný a sportovní den. Po jeho skončení následoval průvod městem, kterého se zúčastnily tyto spolky: Sokol, Orel, Baráčníci, Hasiči, zástupci vojska a četnictvo. V listopadu 1945 se konalo sváteční poděkování a rozloučení s americkou armádou v městském divadle v Netolicích.⁷⁶

Pro zajímavost uvádím tabulku srovnání cen v korunách u vybraných komodit před a po válce.⁷⁷

⁷⁴ Srov. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice III 1938 - 1964, s. 61.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 69.

⁷⁶ Srov. Tamtéž, s. 109.

⁷⁷ Srov. Tamtéž, s. 129.

Tabulka č. 1 - Srovnání cen v korunách u vybraných komodit před a po válce

	1938	1945
Sedadlo v divadle	5,-	15,-
Sedadlo v biografu	3,20	6,-
1 kg chleba	2,40	5,-
1x rohlík	0,25	0,60
noviny	0,20	1,-
1 kg hovězího masa	15,40	46,-
1 kg vepřového bůčku	11,60	52,-

6.1 Netolický divadelní spolek Tyl

Rok 1939 byl z pohledu volnočasových aktivit a zejména na ochotnický spolek Tyl časem neklidů. Nikdo nevěděl, co bude dál se spolkovou činností. Adolf Hitler sice vydal prohlášení, že našemu národu zajistí svébytnost a úplný kulturní vývoj. I pod tíhou tohoto období pokračoval spolek Tyl dál ve své činnosti. Jednou z hlavních kulturních akcí bylo sehrání hry „Na paměť 90-tého výročí pobytu J.K.Tyla v Netolicích“. Hrál se ve prospěch koupě školních potřeb místních škol.⁷⁸ V tomto období se hrály hlavně veselohry, komedie a operety. Většina představení měla charitativní účel a z výtěžku ze vstupného se pokaždé přispělo na v té době potřebné účely.

Projevuje se zde cenzura, jeden příklad za všechny. V jedné hře zesměšlili herci používání potravinových lístků a hned druhý den byli herci předvoláni na četnickou stanici k podání vysvětlení. Povedla se také spolupráce mezi spolky. Ochotnický spolek Tyl se spojil se Sokolem a společně pracovali na rozšíření hlediště divadla a dalších stavebních úpravách. Náklady si rozdělili v poměru 40% Tyl a 60% Sokol. Protože bylo vydáno nařízení o zákazu shromažďování, hrozil spolku Tyl reálný konec činnosti. Spolek však podal žádost k okresnímu úřadu v Písku a bylo mu vyhověno. Kdo by nepodal tuto žádost, přestal by doslova existovat.⁷⁹ Velký úspěch mají pohádky, ty jsou vždy zárukou zaplněného hlediště.

⁷⁸ Srov. SOkA Prachátice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 110.

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 112.

V roce 1940 mají lidé stále možnost trávit volný čas kulturou v nahlášených spolcích. Hrají se veselohry, zpívá a tančí. Vše je pod přísnou kontrolou a cenzurou. V hledišti jsou vždy četníci, a pokud by bylo porušeno nařízení, tak představení ihned ukončí. Kontrolují se zkoušky, předpremiéry a generálky tak, aby se před obecenstvo nedostalo nic zakázaného. Zásah úřadu se promítl i do předvánočního období. Spolek Tyl uspořádal na konci roku 1940 Mikulášskou obchůzku. Úřad však zasáhl a snížil počet osob z 20-ti na 6. Mohl tedy pouze Mikuláš, poustevník, kněz, dva andělé a čert. Spolek Tyl se v této době dokonce účastnil soutěže Jiráskův Hronov. Hned v lednu 1941 slaví úspěch v této soutěži s hrou Karla Horkého „Vodopád Giessbach“, která jako jedna z mála prošla cenzurou.⁸⁰

V roce 1941 se daří udržovat spolkovou činnost i spoluprací s Jihočeským divadlem, které pořádá v Netolicích svá představení, zejména kabaretní pásma. Spolek ochotníků Tyl zažil také díky své odvaze a vůli pokračovat ve své volnočasové aktivitě i vzácnou návštěvu z Národního divadla v Praze.

Do Netolic přijel režisér Jaroslav Hurt⁸¹, který si sám zahrál ve hře „Most nejkrásnější“ převozníka Světlíka. To byla pro místní velká událost a muselo se hrát hned 2x dopoledne a 2x odpoledne.

Rok 1942 v čase po spáchání atentátu na R. Heydricha se život ve volnočasových spolcích velmi zhoršil. Nejprve došlo s okamžitou platností k zákazu všech shromáždění, sportovních podniků, divadelních představení a jiných kulturních akcí. To bylo sice poté časem zrušeno, ale všechna činnost podléhala přísné kontrole německých úřadů. Pronásledování se nevyhnulo ani dramaturgu Jihočeského divadla v Českých Budějovicích Prof. Dr. Josefu Stejskalovi. Byl zatčen gestapem a druhý den popraven. Těmito činy se zastavil veškerý kulturní život. Lidé měli strach z pronásledování. Tím se ochromila veškerá spolková, dobrovolná činnost. Ochotnický spolek Tyl musel nuceně pozastavit svou činnost také vlivem úbytku členů. Spolek tedy alespoň půjčoval divadlo pouze spolkům, které měly povolení nebo to přišlo jako nařízení.⁸²

Všechny divadelní hry se předkládaly cenzorovi a ten škrтал, co mohl. Kronika

⁸⁰ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 115.

⁸¹ Jaroslav Hurt-český herec, režisér, divadelní ředitel a pedagog. Pocházel z herecké rodiny, na divadle začínal jako technik. Do roku 1925 působil v Národním divadle, současně se věnoval pedagogické činnosti. Vyučoval na pražské konzervatoři a na Právnické fakultě UK, kde přednášel řečnictví. Působil i v rozhlasovém vysílání a ve filmu.

⁸² Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 118.

uvádí i jeden absurdní případ. V divadelní hře je popisováno oblečení ženy tak, že má na sobě tyrolské šaty. Cenzor však vyškrtl „tyrolské“ a vzniklo z toho pouze „žena má šaty“. A takových situací bylo více.

Časem vznikl seznam povolených her. To se ochotníkům příliš nelíbilo, protože šlo většinou o překlad původních německých her, které byly buď příliš těžké pro ochotníky anebo bez literární hodnoty. Tuto nelehkou dobu doslova přežíval ochotnický spolek Tyl pouze tím, že propůjčoval své divadlo jiným divadelním společnostem a občas i personálně vypomáhal u her s větším počtem herců. Jako host se v divadle v Netolicích objevil v herecké roli také Theodor Pištěk. Což zvýšilo návštěvnost a tím i finanční zisk spolku. Přes letní měsíce byla totiž návštěvnost nízká, protože lidé neměli tolik volného času. Museli se věnovat letní práci a zejména kolem činností kolem žní.

V roce 1943 bylo už o něco volněji. Volnočasové aktivity byly pod přísnou cenzurou, zejména divadelní texty, ale i tak se dalo hrát. Zejména se dařilo pohádkám, které spolek Tyl hrál pro místní děti. Vedení Netolic se v rámci akce „Umění mládeži“ povedlo uspořádat akci formou divadelní pohádky pro děti a mládež a cílem je přivést k divadlu.⁸³

Rok 1944 byl pro spolek Tyl opět rokem složitým. Volnočasové aktivity byly i nadále cenzurovány a přísně hlídány. Hrál se málo, vlastně jen pro udržení činnosti, aby nebyly provokovány dohlížející úřady. Většina představení byla ve spolupráci s ostatními spolky, protože všichni se potýkali s nedostatkem členů.

Spolek Tyl koncem roku pořádal spoustu přednášek. Šlo většinou o intelektuály z větších měst. Například přednáška odborného učitele Josefa Rejtara z Prahy na téma

„Češi a dnešní boj“. Pokud však byly přednášky nařízeny a měly prvky propagandy, tak se moc velké účasti netěšily. I tak se projevoval odpor místních vůči Němcům.

Rok 1945 byl z pohledu spolkové činnosti o něco pestřejší. Hned v lednu proběhlo mnoho besed, tanečních vystoupení a divadelních představení. V květnu 1945 je tento čas popsán v kronice jako čas svobody a volnosti. Ochotnický spolek Tyl zahajuje novou epochu svobodného divadelního umění. Hrály se zejména pásma věnovaná významným osobnostem Netolic, které buď zemřely, nebo se vrátily z koncentračního

⁸³ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 120.

tábora. Jako byl například Josef Toncar, člen vedení spolku Tyl. Další volnočasový spolek „Svaz mládeže Netolice“ pořádal večer české a sovětské hudby v srpnu 1945. Spolek Tyl sehrál několik her určených především pro sovětské a americké vojáky jako poděkování. V listopadu 1945 uspořádal spolek Tyl rozloučení s americkou armádou. Poté následoval její odjezd z Netolic a okolí.⁸⁴

6.2 Netolický Sokol

Volnočasové aktivity Sokola Netolice nemají bohužel tolik materiálu v tomto období, protože pronásledování a uvěznění kronikáře znemožnilo zaznamenat toto období lépe. Ale i tak se z dochovaného materiálu podařilo přeci jen získat obraz tehdejší doby. Sokol Netolice se přes zákaz všech veřejných tělovýchovných podniků snažil zachovat svou činnost a členové se scházeli v začátku období i přes zákaz. Od druhé poloviny roku 1939 se už bohužel nic nekonalo. Lidé měli strach a tak se počet aktivních členů prudce snížil. Povedlo se jen zachovat Mikulášskou nadílku pro děti členů Sokola. Na konci roku vydal náčelník Jednoty pan František Špaček prohlášení, či spíše výzvu. Apeloval na své členy, aby dnes, více jak jindy, věrně hlásili ke svému češství a sokolnictví a aby tak plnili svou sokolskou povinnost. Dál vyzýval všechny členy, aby navštěvovali všechny sokolské podniky v městě, které Jednota pořádá a aby hlavně chodili mezi cvičence.⁸⁵

V roce 1940 se Sokol Netolice věnoval hlavně volnočasové aktivitě, která by se dala nazvat promítání filmů, či biograf. Toho roku promítli bratři celkem 30 českých, 10 německých, 22 amerických filmů a 10 pohádek pro děti a nakonec ještě 16 kulturně-výchovných filmů. Projekčním strojem prošlo 280 km filmu. Toho času se Sokol potýkal s velkými finančními problémy. Situaci se snažil vylepšit právě oním promítáním a to zejména filmů a pohádek pro děti. To byla záruka plného hlediště a tudíž i velkého příjmu ze vstupného. Ke spoření vyzval i tehdejší pokladník Sokola pan Karel Rokoš. Doslova prosil členy, aby šetřili majetek Sokola a to jak náradí, tak vše co mají v užívání. I nadále samozřejmě probíhala snaha Němců o ukončení

⁸⁴ Srov. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B, s. 125.

⁸⁵ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 109.

všech aktivit Sokola a tím jeho činnost zcela utlumit.⁸⁶

V roce 1941 byl doručen starostovi výměr o zastavení činnosti Sokola, zajištění jmění Jednoty a v říjnu 1941 byl Sokol rozpuštěn ve všech složkách. Ale i přes toto rozpuštění se dařilo udržet sokolskou činnost v malé míře. Rok 1942 byl nejtěžším rokem plným pronásledování a zatýkání. Nejprve byli odvezeni do koncentračních táborů téměř všichni starostové, přední členové sokolských Jednot, celé představenstvo žup a předsednictvo České obce sokolské. Podle statistik byl německou krutovládou nejvíce postihnut právě Sokol. Netolický místostarosta, bratr Josef Rosenfelder byl v červenci 1942 zatčen a druhý den v Táboře popraven. Tím utrpěla Jednota ztrátu největší. Byl to totiž nejaktivnější člen Sokola, horlivě se účastnil všech akcí a aktivně budoval Sokol Netolice.

V kronice je popisován jako ten, který vymýšlel a plánoval různé volnočasové aktivity pro mládež. Další krutý osud zasáhl starostu, bratra Františka Malčáka, který byl odveden do koncentračního tábora Buchenwald. Ten však naštěstí všechny útrapy naštěstí přežil a vrátil se po válce do Netolic. Mnoho členů Sokola bylo chyceno a následně uvězněno a umučeno při pokusu o přechod statní hranice, aby vstoupili do naší zahraniční armády. Až do konce roku 1944 byla činnost Sokola zcela utlumena. Jediné co proběhlo, tak v srpnu 1944 proběhla tichá vzpomínka na šedesáté výročí úmrtí Dr. Miroslava Tyrše.⁸⁷ Členové Sokola se aktivně zapojovali do odboje a pomáhali skrytě bojovat proti nepříteli. Němci usmrtili 90% vedoucích sokolských pracovníků během pár měsíců. V Netolicích převzali sokolovnu a pokusili se vytvořit Hitlerjungend. Pokus však pro nedostatek německé mládeže nevyšel. Ke konci války sloužila sokolovna jako ubytovna pro německé uprchlíky.⁸⁸

Blížící se konec války v dubnu 1945 zastihl členy Sokola připravené podle předem nastavených pokynů. Ihned vznikla strážní četa, která byla ozbrojena. Sestaven byl i prozatímní národní výbor. V červnu 1945 se ihned zahájilo cvičení všech složek a nábor nového členstva. V této chvíli se začínají znovu nabízet volnočasové aktivity pro mladé podle jejich možností. Sokol šel velmi aktivně a příkladně. A již 7. června 1945 zahájil první společné cvičení. Nábor členů pokračoval a v srpnu 1945 se účastnilo cvičení pro americkou armádu již 52 žáků, 10 dorostenců a 16 mužů. Od srpna 1945 se Sokol Netolice vrací k promítání filmů. Po nuceném přerušení měla tato aktivita

⁸⁶ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 110.

⁸⁷ Srov. Tamtéž, s. 112.

⁸⁸ Srov. Tamtéž, s. 113 - 116.

velký zájem u lidí. Filmy se ale již musely objednávat ze Státní půjčovny, protože byly zestátněny dekretem prezidenta. Do konce roku 1945 se povedlo promítnout 21 filmů.⁸⁹ Sokol se tak po válce začal sice pomalu, ale jistě vracet tam, kam vždy patřil. Dařilo se mu nabírat nové členy a začal tak v Netolicích opět vytvářet pevnou základnu pro trávení volného času.

⁸⁹ Srov. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, s. 120.

7. Volnočasové aktivity v období 1946 – 1950 s přihlédnutím k všeobecným dějinám a dějinám města.

Období let 1946 – 1950 představuje ve vývoji Československa výrazný historický přelom. Byla totiž zahájena výstavba režimu lidové demokracie, který měl dva hlavní znaky: 1) nový model demokracie, kde měl svou sféru vlivu Sovětský svaz, 2) nejsilnější politická strana s absolutní mocí – komunistická strana. Jedním z určujících faktorů této politické proměny byla smlouva, uzavřená za války 12.5. 1943 v Moskvě. Na celém území státu rostla síť mocenských orgánů zejména národních výborů. Všední život lidí se tak postupně silně politizoval. Na trhu převládal nedostatek základních potravin. Za jeden z předpokladů obnovy hospodářského života byla měnová reforma, která měla zajistit jednotnou měnu. Vláda zvýšila mzdy žen a mládeže a provedla mzdovou reformu. Navzdory politickým problémům a hospodářským potížím byla první poválečná období léta prudkého rozvoje v oblasti vědy a kultury.

Do Československa přijížděli přední interpreti vážné hudby a v roce 1946 se konal hudební festival Pražské jaro. V roce 1945 byla obnovena svoboda náboženského vyznání a rozvíjel se tak duchovní život. V polovině roku 1947 se zrodila nová sovětská koncepce evropské politiky. V té době bylo Československo jednou ze zemí sféry sovětského vlivu, ve které komunistický monopol moci ještě neexistoval.⁹⁰ Politické napětí, které se v Československu pozvolna stupňovalo, vyvrcholilo počátkem roku 1948, kdy komunisté ovládli ministerstvo vnitra. Celé toto napětí vyvrcholilo situací, kdy komunisté prostřednictvím K. Gottwalda donutili nemocného a vyčerpaného prezidenta E. Beneše k demisi.⁹¹ Hlavní oporou režimu nově nastoleného v Československu byla dělnická třída. Do konce roku 1948 bylo znárodněno více jak 5000 průmyslových podniků. V roce 1949 proběhly první politické procesy. Po sovětském vzoru probíhá hospodářský rozvoj v cyklu pětiletých plánů, tzv. pětiletěk.⁹²

V lednu 1946 se v Netolicích koná v Hotelu Beseda první poválečný bál, který pořádá Sokol Netolice. Účast je obrovská. Volnočasové aktivity se sice pomalu, ale jistě vrací zpět do zájmu většiny obyvatel Netolic. V polovině roku 1946 odehrálo Jihočeské oblastní divadlo hru „Nelidská země“. Nejen do kulturního života se promítá i politická

⁹⁰ Srov. PÁNEK J., TŮMA O., A KOLEKTIV *Dějiny Českých zemí*, Praha 2018, s. 482.

⁹¹ Srov. Tamtéž, s. 505 – 509.

⁹² Srov. Tamtéž, s. 519 – 521.

situace, kdy do jednotlivých funkcí národního výboru jsou voleni především členové Komunistické strany.

Téhož roku sehrál svou první poválečnou divadelní hru ochotnický spolek Tyl s názvem „Sirotek z Radhošti“. Místní Sokol pořádá veřejná cvičení, která končí fotbalovým zápasem a večer plesem.⁹³ Místní lidé se snaží o obnovu spolkového života v plné míře. Pořádají spoustu kulturních akcí pro děti a mládež, zvou jiné spolky z okolí a další divadelní společnosti. S uvolněnou zábavou souvisí i jeden problém, který je popsán v kronice, a sice alkohol. Starší lidé jsou pohoršeni pohledem na mladé hochy a dívky jak na téměř každé kulturní akci popíjí alkohol a poté se opilí potácí domů.

Spolek Tyl v roce 1947 na svých představeních zaznamenává méně diváků, který je dán i tím, že lidé nemají dostatek peněz a šetří. V Netolicích probíhá mnoho sbírek, která pořádá většinou Sokol. Děti vybírají peníze většinou buď pro rozvoj města nebo na dobročinné účely. V září 1949 pořádá svaz přátel SSSR náborovou akci v Netolicích. Akce byla dle kroniky úspěšná, přihlásilo se 108 lidí, za Netolice bylo celkem 218 aktivních členů. Všechny obchody, koloniály, řeznictví apod. se sdružují do družstev a jednot.⁹⁴ Volnočasové aktivity začínají být řízeny centrálně a jsou značně zpolitizovány.

7.1 Netolický divadelní spolek Tyl

Počátek tohoto období byl pro divadelní spolek Tyl ve znamení snahy o rozvoj a návratu k tradici, kterou měl spolek velmi silnou. Ze začátku se potýkal sice s nedostatečným počtem členů, ale postupně se přeci jen dařilo udržet takový počet, aby se dalo hrát hry jak pro děti tak i pro dospělé. V průběhu období se všechny volnočasové aktivity staly pro politický režim něčím, co je třeba sjednotit a spojit do celku. Proto i spolek Tyl ve svých zápisech ze schůzí uvádí, že se i oni budou muset vstoupit jako odbor do jediné kulturní složky v Netolicích, a sice do Osvětové besedy. Důvodem byla i ta skutečnost, že spolek Tyl měl v programu vzdělávací a kulturní činnost bez ohledu na politiku. Po dlouhém projednávání došla tedy valná hromada k názoru, že se spolek skutečně stane odborem Osvětové besedy. Tím došlo v roce 1951

⁹³ Srov. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice III 1938 - 1964, s. 139.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 141.

k přerušení činnosti divadelního spolku Tyl v Netolicích, jako samostatného volnočasového subjektu.⁹⁵

7.2 Netolický Sokol

Sokol v tomto období také, jako spolek poskytující volnočasové aktivity, byl zasažen politickým vlivem. Všeobecně bylo doporučováno z nejvyšších míst, aby se spolkový život zjednodušil, aby se jednotlivé spolky a sdružení přibližně stejných zájmů a stejné působnosti spojovaly ve větší celky, a tak mohly více a lépe kulturně pracovat ve prospěch celého národa. Velmi mnoho spolků tento tlak neustálo a postupně se úplně rozpadlo (např. Spolek katolických tovaryšů). Sokol Netolice tento nátlak ustál, ale musel se přejmenovat na „Tělovýchovnou jednotu Baník“ a jedině tak mohl pokračovat dál.⁹⁶

⁹⁵ Srov. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice III 1938 - 1964, s. 143.

⁹⁶ Srov. Tamtéž, s. 151.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo popsat dějiny města Netolic z pohledu volnočasových aktivit a to s důrazem na ochotnický spolek Tyl a Sokol Netolice v období konce 19. století do poloviny 20. století ve světle kronik a pokusit se popsat jejich vzájemné působení, případnou spolupráci.

V první kapitole se věnuji teoretické problematice volnočasových aktivit.

Druhá kapitola popisuje dějiny města Netolice od jejich první dochované písemné zmínky, včetně vzniku samotného názvu Netolice až do roku 1900.

Třetí kapitola pojednává o předválečném období v letech 1900 – 1914. Popisuje spolkový život v tomto období a jeho vliv na oba spolky.

Ve čtvrté kapitole jsem se zabíral obdobím 1914 – 1918 a jeho vlivem na město a spolkový život.

V páté kapitole popisují meziválečné období v letech 1918 – 1939, kdy se město Netolice vzpamatovává z ukončené války a slaví vznik Československa. Věnuji se volnočasovým aktivitám u obou spolků s přihlédnutím k všeobecným dějinám města.

V šesté kapitole popisují období 2. světové války a to z celkového pohledu, tak i detailně přímo v Netolicích. Věnuji se spolkové činnosti a jejími vlivu v této těžké době.

V sedmé kapitole se věnuji volnočasovým aktivitám v Netolicích v období poválečném až do roku 1950.

Při zpracovávání tohoto období a aktivity spolků jsem došel k závěru, že spolková činnost měla velmi dynamický vývoj. Byť oba spolky působily paralelně vedle sebe, dokázaly si i vzájemně pomáhat a vycházet si ve společných programech spolkové činnosti vstříc. Bylo zajímavé vidět, že i v těžkých časech, kdy politicko-spoločenské okolnosti nepřály jejich rozvoji se vždy našel někdo, kdo se snažil za každou cenu o udržení činnosti či případné její rychlé obnovení. Dále se mi povedlo z kronik zjistit, že členové spolků vykonávali svou činnost dobrovolně a ve svém volném čase. A to i v situacích, kdy pořádali společenské akce, kulturní a vzdělávací programy pro širokou veřejnost. Je to odraz doby, kdy lidem záleželo na rozvoji spolkové činnosti, vyhledávali ji a měli zájem i o budování. Důkazem mohou být dobrovolné sbírky na výstavbu budovy Sokola, charitativní sbírky potřebným a další. Je zřejmé, že Netolice v tomto období nabízely volnočasové aktivity, na které se stahovali lidé z blízkého okolí

a těšili se jejich podpoře.

Vím o tom, že jsem se v této práci věnoval detailně pouze dvěma největším spolkům města Netolice, a že mohlo dojít pouze k úzkému pohledu, ale bylo to dáno získanými historickými prameny a rozsahem. Nicméně se mi podařilo zjistit, že tyto dva spolky spolu dokázaly spolupracovat a vypomáhat si, ale stejně tak bylo období, kdy si byly konkurenty. Pro další historické bádání mohu nabídnout srovnání dalších spolků a porovnání jejich vlivu na další spolky města.

SEZNAM ZDROJŮ:

Publikace:

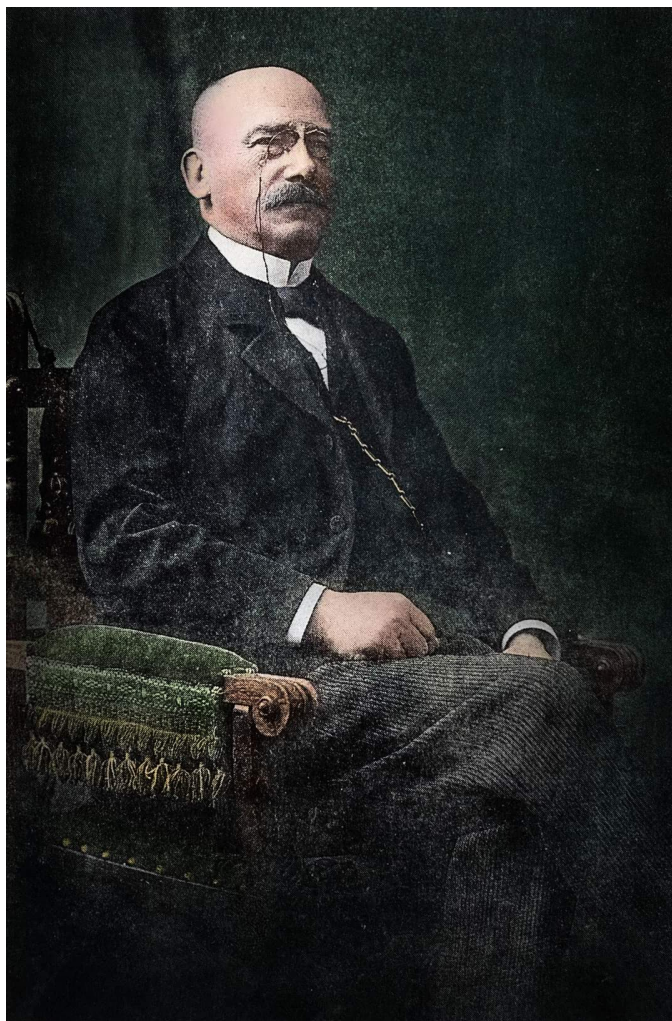
- [1]. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti – čas výchovy*, Praha 2012, ISBN 978-80-262-0450-3.
- [2]. STARÝ, V. *Netolice*, České Budějovice 1979.
- [3]. STARÝ, V. *Netolice od A do Ž*, Plzeň 1993.
- [4]. LENDEROVÁ, M.; JIRÁNEK, T.; MACKOVÁ, M. *Z dějin české každodennosti*, Praha 2010, ISBN 978-80-246-1683-4.
- [5]. KUČERA, M. *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, ISBN 80-204-0283-7.
- [6]. ANTL, T. *Dějiny města Netolic*, Praha 2011, ISBN 978-80-86347-21-9.
- [7]. PÁNEK, J.; TŮMA, O. *Dějiny českých zemí*, Praha 2018, ISBN 978-80-246-3994-9.
- [8]. MANDELOVÁ, H.; KUNSTOVÁ, E.; PAŘÍZKOVÁ, I. *Dějiny 20. století*, Liberec 2005, ISBN 80-86-761-23-1.

Nepublikované texty:

- [9]. SOkA Prachatice, Kronika historická o divadle a divadelnictví v Netolicích, sign. I B.
- [10]. SOkA Prachatice, Kronika Sokol Netolice, sign. I.
- [11]. SOkA Prachatice, Pamětní kniha města Netolice II. 1923 – 1938, sign. II.
- [12]. SOkA Prachatice, Pamětní kniha obce Netolice II 1918 – 1938.
- [13]. SOkA Prachatice, Pamětní kniha města Netolice III. 1938 – 1964, sign. II.

PŘÍLOHY

Fotografie ze SOkA Prachatic, Pamětní kniha obce Netolice II 1918 – 1938 a SOkA Prachatic, Pamětní kniha města Netolice III. 1938 – 1964, sign. II., obrazové pamětihodnosti.



Obr. 1 - Otakar Kudrna - působil jako advokát v rodných Netolicích. V období let 1888 –1918 byl starostou Netolic. Podílel se na založení městského muzea a zachování městského archivu.



Obr. 2 - Sokol Netolice – příprava na I. Vsesokolský slet



Obr. 3 - Členové vedení Sokola - Netolice, 1927



Příprava na mikulášský průvod, členové Divadelního spolku Tyl 6. 12. 1923
Vorbereitungen für den Nikolaus - Umzug, Mitglieder des Theatervereins „Tyl“ am 6. 12. 1923
Preparation for the St. Nicholas pageant, members of the Tyl Theatre Group on 6 December 1923

Obr. 4 - Divadelní spolek Tyl, 1923



Obr. 5 - Osvobození Netolic americkou armádou, 1945



Obr. 6 - Slavnostní průvod náměstím Netolic, 1945



Obr. 7 - Děkování osvoboditelům na radnici Netolic, 1945

ABSTRAKT

KSANDR, M. *Volnočasové aktivity v Netolicích v letech 1880 – 1950. Zmapování volnočasových aktivit v průběhu času.* České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce M. Weis.

Klíčová slova: Sokol, ochotnický spolek Tyl, Netolice

Práce se zabývá historickým vývojem města Netolice z pohledu vývoje spolkové činnosti, popisuje volnočasové aktivity dvou největších spolků v předválečném období, v době první i druhé války a poválečný vývoj. Práce je rozdělena do sedmi kapitol. Každá kapitola se detailně věnuje volnočasovým aktivitám v uvedeném období s přihlédnutím k všeobecným dějinám.

ABSTRACT

Leisure activities in Netolice between 1880 – 1950.

Key words: Sokol, theater amateur association Tyl, Netolice

This bachelor thesis deals with the historical development of the town of Netolice from the point of view of the development of association activities, describes the leisure activities of the two largest associations in the pre-war period, during the First and Second Wars and post-war development. The bachelor thesis is divided into seven chapters. Each chapter deals in detail with leisure activities in the period, taking into account the general history.